

Obsah

Úvod	3
1. Vývoj vězeňství a duchovní služby od starověku do současnosti.....	4
2. Duchovní.....	8
2.1. Osobnost duchovního	8
2.2. Duchovní a etika	8
2.3. Činnosti duchovního	9
2.4. Dokumenty související s činností duchovních	12
3. Vězeňská duchovenská péče	15
3.1. Občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče	15
3.2. Podmínky členství v rámci dobrovolné služby ve věznicích	15
3.3. Podmínky členství v kaplanské službě.....	16
3.4. Postavení kaplana v rámci zaměstnanců vězeňské služby	17
4. Anketa.....	18
4.1. Věznice, ve kterých anketa probíhala	18
4.2. Otázky pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich odpovědi	21
4.3. Otázky pro kaplany a jejich odpovědi.....	27
Závěr.....	32
Seznam literatury.....	34

Úvod

Téma vliv duchovní služby na resocializaci osob ve výkonu trestu odnětí svobody jsem si zvolila zejména proto, že jsem absolvovala v průběhu studia praxi v občanském sdružení Vězeňská duchovenská péče. Celková problematika vězeňství (nejen duchovní služba) mě začala velmi zajímat a i mimo praxi jsem si začala shánět a číst knihy zabývající se touto tematikou.

Hlavním cílem této práce je zjistit, jakou mají osoby ve výkonu trestu odnětí svobody motivaci pro navštěvování duchovní služby a jaký má na ně tato služba vliv. Nejprve se pokusím v první kapitole popsat vývoj vězeňství a duchovní služby od starověku do současnosti. V kapitole Duchovní zobrazím osobnost duchovního, popíšu ve spojení s etikou, uvedu činnosti, které duchovní vykonává a představím nejdůležitější dokumenty, se kterými je vykonávání duchovní služby ve věznicích spojeno. Ve čtvrté kapitole představím občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče, podmínky členství v tomto sdružení v rámci dobrovolné i kaplanské služby a vymezím postavení kaplana v rámci zaměstnanců vězeňské služby. V poslední kapitole představím své dvě ankety, které byly předloženy osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, které navštěvují duchovní službu a kaplanům ve čtyřech věznicích. Nejprve každou věznici popíšu. Obě ankety se pokusím vyhodnotit a shrnout.

Nejtěžejnější pro mou práci bylo dílo Václava Mitáše *Duchovenská služba v penitenciárním prostředí: Sborník materiálů určených členům občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče k základnímu seznámení s prostředím věznic a vazebních věznic*. Toto dílo zahrnuje spoustu informací o této problematice, proto je také určeno k základnímu seznámení se s prostředím věznic a vazebních věznic. Také proto, že mnoho knih o duchovní službě ve věznicích není a v tomto sborníku je většina podstatných informací výborně vysvětlena. Dále pro mě byly stěžejní internetové stránky Vězeňské služby České republiky a občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče, protože jsou zde nejaktuálnější informace.

1. Vývoj vězeňství a duchovní služby od starověku do současnosti

V této kapitole se seznámíme s vývojem vězeňství a duchovní služby od nejranějšího počátku až do současnosti. Čerpáno bylo převážně z díla Václava Mitáše *Duchovenská služba v penitenciárním prostředí: Sborník materiálů určených členům občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče k základnímu seznámení s prostředím věznic a vazebních věznic*, protože se domnívám, že je zde historie nejlépe a nejvíce podrobně zpracována.

Pravděpodobně nejstarší zmínka o tom, že v detenci nejde pouze o trest, ale i o možnost návratu k staré víře, pochází od strážce provincie jménem Bytinie Plinius, který toto navrhol na konci prvního století císaři Traianovi. (Mitáš, 2007)

V období Konstantinova ediktu r. 313 křesťané docházeli do žalářů, aby dopřáli duševní potěchu osobám zavřeným, doptávali se na jejich neštěstí a starali se o jejich potřeby. (Mitáš, 2007)

V Justiniánově kodexu z roku 533 můžeme nalézt zmínky o počátcích vězeňské duchovní služby – biskupové mohli vstupovat do věznic. (Mitáš, 2007)

Ve středověku, od dob rané církve, se církve o vězně v žalářích již nezajímala. Až do poloviny 18. století se nikdo nesnažil pachatele napravit, ale potrestat ho a ochránit před ním společnost. Věznění na delší dobu bylo výjimečné z ekonomických důvodů, převažovaly tresty smrti nebo zmrzačující tresty (např. useknutí ruky, vyříznutí jazyka). Při méně závažných činech (např. urážka na cti) trestal delikventy městský rychtář pokutami, krátkodobým odnětím svobody v městské šatlavě nebo bičováním, vypalováním cejchů atd. (Mitáš, 2007)

Za počátky systematické vězeňské duchovní služby můžeme považovat v 16. století v Anglii výzvu biskupa Hugh Latimera (1485 – 1555). Poskytoval kněžím plat za to, že pečovali o vězně. Nazývali se kuráti a ti, kteří zodpovídali na plný úvazek za určitou věznic, se označovali jako kaplani. V 18. a 19. století začali vězeňští kaplani spolupracovat s dobrovolníky z řad laiků, s občanskými spolky a s charitativními organizacemi. (Mitáš, 2007)

V době po Třicetileté válce začali vznikat první Státní věznice, kde duchovní služba znamenala především doprovázení a službu pro odsouzené k smrti. (Mitáš, 2007)

Za císařovny Marie Terezie a císaře Josefa II. prošlo soudnictví a vězeňství spoustou změn (např. zrušení užívání tortury při výslechu, zavedení tří typů

vězení – nejtěžší, těžký a zmírněný). V této době již nesloužilo vězení pouze k trestání, ale i k nápravě. Začaly se zakládat zemské věznice a trestnice, které navštěvovali římskokatoličtí kněží místně příslušných farností, kteří nabízeli svátosti, mše i zpovědi a vyučovali náboženství. (Mitáš, 2007)

Na počátku 19. století se vězeň stává objektem výchovného působení, při kterém je cíl podpořit změny v delikventních vzorcích chování – tedy převýchova a resocializace vězně. Od roku 1852 do roku 1950 platí Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, který zavádí dva stupně žalářování, při kterém se již nepoužívají železa. První stupeň je tuhé vězení, kdy vězeň pracuje podle nařízení správy věznice a živí se vězeňskou stravou, druhý stupeň je vězení, kdy se mohl stravovat i na vlastní náklady a práci si mohl zvolit. (Mitáš, 2007)

V roce 1809 byl poprvé zřízen v trestnici oltář, kde se mohli vězni účastnit pravidelných mší, které celebroidli Františkáni. V roce 1826 určil císař František II. pro Českou zemskou trestnici dva profesionální duchovní a rok poté byl vysvěcen vězeňský kostel Svatého Václava, kde P. Čížek pravidelně kázal česky i německy. V té době se již duchovní zapojovali do pedagogické činnosti a vyučovali literaturu, zpěv a náboženství. (Mitáš, 2007)

Dne 4. září 1854 požádal poprvé trestní soudce duchovní úřad Svatováclavské trestnice, aby se vyjádřili o duševním stavu zákeřného vraha. Toto byl počátek dalších povinností duchovního. (Mitáš, 2007)

Když se zjistilo, že práce duchovních má výsledky, Kongregace Redemptoristů navázala na jejich službu. Začali vyučovat i nově přijaté odsouzené, kteří se stýkali pouze s faráři, protože byli umístěni samostatně. Poté odsouzení absolvovali generální zpověď a byli přemístěni mezi ostatní odsouzené. (Mitáš, 2007)

Z tohoto období je známa osoba Františka Josefa Řezáče (1819 – 1879), který se zasloužil o reformu penitenciárního systému. Na jeho počest je s jeho jménem udělována generálním ředitelem Vězeňské služby České republiky plaketa za přínos českému vězeňství. Řezáč působil jako kaplan od roku 1843 na středočeských farách, poté od roku 1847 jako duchovní administrátor v ústavu nevidomých u Sv. Rafaela na Klárově a rok na to až do roku 1856 se stal kooperátorem na faře sv. Václava při zemské trestnici Na Zderaze. Roku 1851 vypracoval Řezáč výukový plán pro vězně, který měl zprostředkovat jejich mravní polepšení a využívat jejich pracovní síly, tedy dílo „*Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců*“. V roce 1853 se stal duchovním správcem farnosti sv. Václava, stal se tedy plně odpovědný za péči o trestnici. Roku 1856 předal Řezáč duchovní správu trestnice řádu Redemptoristů a stal se spirituálem kněžské káznice u sv. Jiří. Začal se věnovat teorii systematického vyučování mládeže, vydával časopisy (Škola a život, Sborník učitelský), učebnice a literaturu. Ke konci

svého života přesídlil na faru v Litni, kde zemřel v nepochopení a osamění z důvodů sporů s farníky. (Uhlík, 1997)

Řezáčovo dílo „*Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců*“ bylo první odborné dílo, které se zabývalo humanizací českého vězeňství. Věnoval se realizaci duchovní služby a nastiňoval možnost reformy práce s vězni, kde čerpal z dostupné literatury a své praxe získané v různých věznicích i v zahraničí. Popisuje zde například zajímavé systémy věznění v různých zemích, základní stránky věznice (občansko-zákonní, nábožensko-mravní a vychovatelská) nebo požadavky na zaměstnance věznic, kde se nejvíce věnuje duchovním. Podle něj musí být vzdělání vězeňského kaplana obecné, zakotvené v oblasti filozofie a pedagogiky. Teologie musí být nejen formální, ale musí sloužit i k polepšování a k lékařství duchovnímu. Musí znát vývoj a pokrok ve vězeňství, v trestní politice a v legislativě. Měl by mít určité poznatky z forenzní psychologie. Z povahových vlastností považuje Řezáč za důležité příznivost, sdílnost, útrpnost, opatrnost, pevnost a přísnost. Duchovní by měl mít pevné mravní i náboženské zásady a věřit v Prozřetelnost a lidstvo samo. Dle Řezáče zahrnuje působení duchovního veřejné i individuální vyučování, veřejná i soukromá náboženská cvičení, která zahrnují zpěv i modlitbu a zpovědi a přístup k eucharistii. (Uhlík, 1995)

Za doby první republiky vznikaly nové krajské a okresní věznice. Ve 30. letech se začal rozvíjet vězeňský systém – vhodný výběr zaměstnanců, zaměstnávání vězňů a začali vznikat specializované věznice. Věznice začali navštěvovat členové dalších států uznaných církví. Významný byl Řád sester sv. Karla Boromejského, který zřídil ženské oddělení Svatováclavské trestnice a dokázal, že je možné spojit přístupy prakticko-teologický, sociální i penitenciární. (Mitáš, 2007)

V době protektorátu Čechy a Morava vykonávalo do roku 1942 správu věznic ministerstvo spravedlnosti a poté vrchní soudy. Některé správní věznice ovládalo Gestapo s nacistickou kriminální policií. Kaplani mohli pouze organizovat bohoslužby (samozřejmě kromě židovských). (Mitáš, 2007)

Když skončila válka, věznice začalo spravovat opět ministerstvo spravedlnosti, po té ministerstvo vnitra. V letech 1948-1953 byla oficiální státní ideologií materialistická marxisticko-leninská filozofie, s vězni se zacházelo velmi krutě a pro náboženství zde nebylo místo. Po únoru 1948 se začala rušit kaplanská místa ve věznicích a náboženské činnosti byly považovány za nezákonné. 2. 7. 1951 bylo vězňům definitivně zakázáno se zúčastňovat na bohoslužbách a náboženské aktivity probíhaly mezi vězňeny jedině ilegálně. (Mitáš, 2007)

Od 17. listopadu 1989 se začala situace ve věznicích velmi měnit. Začali se dodržovat dříve opomíjené normy: Standardní minimální pravidla OSN pro

zacházení s odsouzenými a Doporučení Rady Evropy č. 87/3, tzv. Evropská vězeňská pravidla. V obou předpisech je upraven mimo jiné i přístup vězňů k náboženským úkonům a klade se důraz na zachování náboženské svobody. (Mitáš, 2007)

V březnu 1990 se sešli duchovní se zástupci ministerstva v modlitebně Evangelické církve metodistické v Ječné ulici v Praze. Od té doby začali vyslanci církví navštěvovat vězně. Rok poté se zorganizovalo první systematické školení trvající 14 dní a do věznic chodili jak absolventi, tak dosud nepoučení křesťané. V tuto dobu se začala tvořit skupina duchovních, kteří dobrovolně působili ve věznicích. Jejich koordinátorem se stal Mgr. Bohdan Pivoňka, farář Českobratrské církve evangelické, který se stal také vězeňským odborníkem v komisi České národní rady. Od roku 1993 byl koordinátorem duchovní služby na generálním ředitelství Vězeňské služby ČR (dále jen VS ČR) až do konce roku 2009, kdy ho nahradila Mgr. Květoslava Jakubalová. (Mitáš, 2007)

V roce 1994 bylo založeno občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče (dále jen VDP) v ekumenickém duchu se členy katolickými i nekatolickými, což v Evropě není obvyklé. Těsně před založením VDP, 7. 1. 1994, podepsala Vězeňská služba tzv. Dohodu o působení duchovních ve věznicích a vazebních věznicích, která se stala závaznou vyhlášením v Nařízení generálního ředitele č. 3/1994. V dohodě bylo mimo jiné upraveno, že sloužit ve věznicích mohou pouze osoby pověřené svou církví. Na základě Dohody se uzavírala s duchovním dohoda o vykonané práci nebo byl přijat do pracovního poměru. (Mitáš, 2007)

18. prosince 1997 vytvořila ministryně spravedlnosti jedenáct tabulkových míst pro vězeňské duchovní v rámci VS ČR. V květnu vznikl Referát duchovní služby, který působí v rámci Odboru výkonu vazby a trestu odnětí svobody Generálního ředitelství VS ČR. První profesionální duchovní nastoupili v červnu. (Mitáš, 2007)

Roku 2001 bylo vydáno NGR č. 27/2001 (nařízení generálního ředitele Vězeňské služby), které opravovalo potřebu začlenění profesionálů do organizační struktury jednotlivých věznic. Generální ředitelka zrušila referát duchovní služby a zavedla Vězeňskou duchovní službu. Hlavní kaplan měl tedy přímého nadřízeného prvního náměstka generální ředitelky. Takto se kaplani stali organickou součástí svých věznic. (Mitáš, 2007)

V dnešní době jsou kaplani stále více vnímáni okolím jako zaměstnanci, stali se nenahraditelnou součástí věznic. Spolupracují mnohem více s místními zaměstnanci. Tabulková místa se stále navyšují a kaplani si zvyšují úvazky.

2. Duchovní

2.1. Osobnost duchovního

Duchovní by měl být člověk víry. Víry hluboké, prakticky se projevující, vedoucí ke kladnému pohledu na klienta, který spáchal činy vzbuzující u spousty lidí skepticismus. Víry v to, že jej lze vést k dobrému a ke změně smýšlení. (Lízna, 2007)

Duchovní by měl být osobou dvojího dialogu. Neslouží pouze osobám vězněným, ale i vězeňskému personálu. Je důležité naslouchat a poučovat se ze stran obou. Služba duchovního obsahuje přímý styk s vězněnými, proto duchovní vidí věci zevnitř a ne skrze soudní předpisy a paragrafy, což je jeho výhodou. Naopak nevýhodou je, že tato důsledná práce může vést k nedorozuměním s vězeňským personálem, který vnímá jinak bezpečnostní hlediska a řídí se jinými kritérii. Vězeňský personál se orientuje spíše na průběh výkonu vazby či trestu nebo izolaci od společnosti. Kdežto duchovní se orientuje především na nápravu klienta. (Lízna, 2007)

Duchovní by měl být člověk na straně lidských práv. Vězni musí vědět, že duchovní má odpor ke zločinu a stojí na straně spravedlnosti. Duchovní nesmí být manipulován z důvodu osobních výhod. Víra jej vede k tomu, aby naplňoval Chartu lidských práv a hájil práva vězňů v případech, že jsou ztenčovány nerozumnými postupy. (Lízna, 2007)

Duchovní by měl být mužem prosícím o dary Ducha svatého. Duchovní služba ve vězení byla dlouhou dobu zakázána komunistickou diktaturou, proto je vnímána v současné době jako něco nového, ale ne to, co ve vězeňství chybělo. Bez proseb o dary Ducha Svatého nelze očekávat pozeňnaný výsledek. (Lízna, 2007)

Duchovní by měl být mužem pokory. Vzhledem k předchozím charakteristikám osobnosti duchovního musí být schopný sebereflexe a snažit se stále lépe chápat své služby, nikoliv ten, který druhým říká co mají dělat. (Lízna, 2007)

2.2. Duchovní a etika

V současné společnosti zažívají tradiční hodnoty včetně morálních tragický úpadek. V minulosti hloubal výbor VDP nad etickým kodexem pro vězňice. Na jedné straně šlo o snahu stanovit striktní morální požadavky pro zaměstnance Vězeňské služby ČR, na druhé straně o vědomí, že morální zásady utvářené na základě biblického a církevního dědictví nejsou pro vězeňský personál, který je většinou ateistický, závazné a přijatelné. Nakonec z toho vzniknul etický kodex

značně obecný, který požadoval na personálu všeobecnou slušnost a vědomí, že jsme všichni lidé. (Pivoňka, 2007)

Při tvoření takového kodexu je důležité si uvědomit hlavní odlišnost protikladného prostředí věznic a prostředí „na svobodě“, které je společenské a normální. Zlo ve věznicích je předpokladem, je hlavním faktorem, kterým je vše ovlivňováno, je jakousi šedou eminencí v pozadí, která působí převrat všech hodnot. Z tohoto důvodu je tak těžké ve věznicích vychovávat, vést k uvědomění sám sebe, k reflexi svých provinění a chyb. Tady musí duchovní napnout všechny své síly, aby věděl, jak má v tom kterém případě jemně a vnímavě postupovat. Zaměstnanci vězeňské služby od duchovních očekávají, že budou pro ostatní vzorem v mluvení i v jednání a čekají také projevy vysokých etických hodnot, ke kterým by mohli všichni vzhlížet. Duchovní jsou mnohem přísněji posuzováni, než kdokoliv jiný, kdo do vězení vstupuje. Všichni sledují jejich počínání, hovory, které vedou s okolím, soukromí, způsob mluvení, formy oslovení, obyčejné slušné vzezření nebo i to, jaký je na jejich slovo spoleh. (Pivoňka, 2007)

Duchovní si musí hlídat, aby nebyli zneužíváni jak ze strany vězňů nebo ze strany vězeňského personálu. Každé takové poklesnutí je velmi závažné a jde k tíži nejen duchovní službě jako takové, ale i církvi a víry vůbec. Toto je boj s korupcí, který se ve věznicích také vyskytuje. Hlavním úkolem VDP je vyvrátit jejich zkušenost, že s penězi, ale i s jinými přednostmi a výhodami lze dosáhnout skoro všeho. (Pivoňka, 2007)

2.3. Činnosti duchovního

2.3.1. Činnosti duchovního při výkonu trestu odnětí svobody

Lidé, kteří jsou ve vězení, s církvi mohou i nemusí mít nic společného. Duchovní bývá vyhledáván jen malou částí vězňů. Někteří ho vyhledávají pro pastorační, jiní pro zpestření dne nebo kvůli získání nějaké výhody či pomoci a někteří z touhy po kontaktu s někým důvěryhodným. (Opatrný, 2001)

Základním posláním duchovní služby je lidské přijetí, které vězňům pomůže docílit pravdivého sebepoznání a otevře perspektivy možného osobního rozvoje. Při pastoračních setkání se řeší otázky smyslu lidského života a problém systému hodnot. Duchovní (i psycholog) se snaží pomoci klientovi různé hodnoty od sebe rozlišit a nabízí mu setkání s hodnotami skutečnými, tedy setkání se smyslem lidského života. Právě smysl lidského života pomáhá klientům zvládat zátěžové období angažovat se pro budoucí život. (Hála, 1996)

Úkolem duchovního je pomoci vězni dospět k poznání, přijmutí a kajícího vyznání svého hříchu a pomoci mu najít cestu, jak odstranit, popřípadě snížit jeho následky pro oběti či pozůstalé. Dalším posláním duchovního je přivést odsouzeného k naději. Při setkání používají duchovní různé metody práce, nejčastěji individuální a skupinové pastorační rozhovory. Dále používají psychodramata, ve kterých si odsouzení zkoušejí rozdílná řešení různých situací, aby předcházeli trestnému činu. Kromě toho dělají rozbor literárních nebo filmových děl, které jsou zaměřeny např. na předvedení možností kladných řešení krizových situací. Duchovní vedou i biblické hodiny a bohoslužby nebo pořádají kulturní pořady, po kterých často odsouzení promýšlejí své dosavadní životní postoje a priority. (Jaluška, 2008)

Pastorační pracovník připravuje klienta ve výkonu trestu na život po propuštění. Největší problémy, který odsouzený po propuštění má, bývají existenční problémy, společenské, rodinné a partnerské. Mezi existenční problémy spadají obtíže se získáním zaměstnání a určitého zázemí – bytu. Odsouzení řeší během trestu vše s vychovateli nebo se sociálními pracovníky, proto po propuštění neumějí často komunikovat s úředníky. Ti, kteří neměli mnoho návštěv mívají problémy s komunikací s opačným pohlavím. Společenskými problémy bývají pocity méněcennosti, izolace a vyřazenosti z důvodu nesouladu s vrstevníky – vrstevníci mají nějaké zážitky, odsouzení pouze vzpomínky z výkonu trestu. Rodinné problémy bývají zapříčiněny odcizením odsouzených se svými rodinnými příslušníky tím, že měli mezi sebou omezený kontakt. S rodinnými problémy bývají spojeny i problémy s penězi. Propuštěný neumí s penězi hospodařit, protože ve věznici funguje bezhotovostní nákup s omezeným výběrem zboží. Na svobodě tedy touží kupovat vše, co mají ostatní a co dlouho neměli. V případě, že propuštěný jde domů k rodičům, bývají problémy s tím, že rodiče s ním jednájí jako s malým dítětem, hlídají ho na každém kroku a kontrolují. Partnerské problémy bývají spojené se ztrátou každodenní nezbytnosti tolerovat osoby opačného pohlaví, dále se zvykem nesvěřovat se a s očekáváním od každého nějakého podrazu. Problémem mohou být i během výkonu trestu osvojené sexuální praktiky. Propuštění mají často potíže s navazováním nových vztahů, především ti, kteří spáchali trestný čin na dítěti – nevědí, zda o své trestné minulosti partnerovi říci nebo ne. Samozřejmě mají obavy z toho, že se od nich partner odvrátí, proto minulost zatajují, lžou o ní. Tímto se jejich vztah dlouhodobě narušuje a ohrožuje. Propuštěný by o své minulosti lhát neměl, protože samotná pravda osvobozuje. Pastorační pracovník by měl v tomto klienta podporovat a tvořit v něm vnitřní síly k partnerské upřímnosti. (Jaluška, 2008)

V souvislosti s Programy zacházení může kaplan organizovat ve věznicích s dohledem a dozorem společné návštěvy bohoslužeb mimo věznici v rámci

extramurálních aktivit (duchovní navštěvují s vězni kulturní akce, výlety, obecně prospěšné brigády). Pro obřady jako bohoslužby, kázání a mše svaté jsou zřizovány ve věznicích speciální kaple nebo jiné přizpůsobené prostory. Odsouzený si může požádat dle potřeby o zpověď. Svatba i iniciační svátosti lze ve věznici uskutečňovat. Při vykonání iniciační svátosti se duchovní zaměřují hlavně na povinnou přípravu v souladu s věroukou a odkazují odsouzené na civilní duchovní pro propuštění. (Škoda, 2011)

2.3.2. Pastorační rozhovor

Pastorační rozhovor nemusí být nábožensky zabarvený, naopak se nemusí ani týkat náboženství. Duchovní se snaží zaměřit na klientovu situaci, na jeho přání a potřeby. Cílem tohoto rozhovoru je především dát klientovi najevo, že na problém není sám, protože duchovní se stává jeho spojencem a skrze duchovního i Bůh. (Opatrný, 2001)

Pastorační rozhovor může být někdy zaměřen psychologicky nebo psychoterapeuticky, ale nikdy ne záměrně. Duchovní pro tuto činnost nemá patřičný výcvik a pastorační rozhovor má dimenzi víry, i když nemusí být vždy v určitou chvíli hlášána. Klient nesmí být k víře nijak přesvědčován, rozhovor by měl být veden na takovém stupni víry, který je klientovi přiměřený. Náboženská dimenze může vyzývat k obrácení a má motivovat hlubokou naději. (Opatrný, 2001)

Cílem pastoračních rozhovorů (většinou nestačí k uskutečnění pomoci pouze jeden rozhovor) je především pomoci klientovi v pro něj obtížné situaci či stavu. Měl by přispět k lidsky důstojnému zvládnutí situace na úrovni klientovy víry a podpořit ho v jejím dalším růstu. V žádném případě nesmí rozhovor prohlubovat klientovy úzkosti, strachy a bolesti. I když je třeba klient vinen za to, že je uvězněn, nesmí mu být nic vyčítáno, nesmí být ponižován a hlavně musíme respektovat jeho lidskou důstojnost. (Opatrný, 2001)

Při rozhovorech by neměly být kladeny otázky, které by mohly být pochopeny jako projev zájmu o klienta, protože by mu mohly být nepříjemné a v rozhovoru by ho mohly zablokovat nebo zbrzdit či zrušit rozhovor zcela. Samozřejmě by se otázky neměly podobat výslechu. Otázky by měly být dostatečně široké, aby odpověď nebyla předem zamýšlená. Klient musí vědět, že není povinností odpovědět a nebude kvůli tomu nijak potrestán. (Opatrný, 2001)

Časté bývají pastorační rozhovory ve skupině. Některá témata se ve skupině probírají lépe a dynamizující efekt skupiny pomáhá. Ve skupině se nedá řešit vše, proto musí klienti vědět, že možnost individuálního rozhovoru také existuje. Ne každému musí společenství vyhovovat, proto nesmíme klienta

nutit zůstat ve skupině, ale měli bychom mu dát možnost zvolit si skupinu jinou. (Opatrný, 2001)

2.3.3. Činnosti duchovního po propuštění vězně z výkonu trestu odnětí svobody

Život odsouzených ve výkonu i po výkonu trestu velmi ovlivňuje morální kvalita prostředí, ze kterého odsouzený vyšel a s nímž je v kontaktu. Pokud odsouzení vyrůstali v prostředí, ve kterém byla majetková nebo i násilná trestná činnost téměř na denním pořádku, morální hodnoty jsou jiné, než u osoby, která pochází z rodiny, ve které nejsou zkušenosti s tresty. V prvním prostředí, vzhledem k tomu, že je trestní činnost obvyklá, se propuštěný necítí vůbec trapně, rodina ho přijímá a podporuje, proto je těžké, aby našel nový smysl života začal žít bez trestné činnosti. V prostředí, ve kterém zkušenosti s tresty nejsou, se propuštěný cítí vyřazen, protože členové rodiny nevědí, jak se k němu chovat. Pastorační pracovník má možnost se s rodinou i s propuštěným scházet a pomáhat jim zvládat různé situace. (Jaluška, 2008)

Úkolem duchovního je pomoci klientovi s hledáním jeho vlastní stupnice hodnot a názoru na svět. Snaží se vést k poznání a využití odpovídajících možností vlastního bytí – výsledkem by mělo být nalezení smyslu vlastního bytí a jeho realizace způsobem takovým, který není v rozporu se zákonem. (Jaluška, 2008)

V případě, že klient spáchal trestný čin s neodstranitelnými následky, musíme spolu s vedením k spravení sociálních a jiných vazeb pomáhat hledat okruh zájmu, ve kterém by prožíval vědomí vlastní naděje a odpovědnosti za naplňování určitého svého smyslu života. (Jaluška, 2008)

2.4. Dokumenty související s činnostmi duchovních

Pastorační péči ve věznicích provádějí duchovní podle Zákona č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech. Podmínky pro vykonávání duchovních a sociálních služeb jsou také uvedeny v Zákoně o výkonu trestu a Zákoně o výkonu vazby. (Mitáš, 2007)

V Zákoně č. 3/2001 Sb. o církvích a náboženských společnostech v § 7 odst. 1 písm. b) se dozvídáme následující: „*Registrovaná církev a náboženská společnost může za podmínek stanovených tímto zákonem k plnění svého poslání získat oprávnění k výkonu těchto zvláštních práv: pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody,*

ochranné léčení a ochranná výchova.“ (Zákon o církvích a náboženských společnostech, 2002)

V Zákoně o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. v platném znění v § 20 nalezneme, jak vypadá duchovní služba: „*Církev se může podílet na naplňování účelu výkonu trestu poskytováním duchovní služby zejména: konáním bohoslužeb pro zájemce z řad odsouzených, individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům, vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů, zajišťováním duchovní a náboženské literatury a zpěvníků, pořádáním přednášek a besed, zejména s etickou tematikou, popřípadě koncertů hudebních skupin a jednotlivců, při přípravě odsouzených k jejich propuštění, nebo dalšími vhodnými formami přispívající k dosažení účelu výkonu.*“ (Zákon o výkonu trestu odnětí svobody, 1999)

Další informace o práci duchovních ve věznicích jsou uvedeny ve Vyhlášce č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. (Mitáš, 2007)

Práce duchovního je uvedena i pro osoby ve výkonu vazby v Zákoně č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby v § 15. (Mitáš, 2007)

Občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče, o kterém se ještě podrobněji zmíním v následující kapitole, má vytvořené vlastní stanovy. V těchto stanovách najdeme sídlo sdružení, hlavní charakteristiku a cíle činnosti. Je zde ošetřeno členství v organizaci a práva a povinnosti členů. Dalšími body stanov je vnitřní uspořádání organizace, její hospodaření, spolupracující organizace a závěrečná ustanovení. (Stanovy VDP, 2012)

18. srpna 2008 byla uzavřena Dohoda o duchovní službě mezi Vězeňskou službou České republiky a Českou biskupskou konferencí, ve které jsou stanoveny podmínky pro vzájemnou spolupráci a pomoc Vězeňské služby České republiky a církví a náboženských společností při jejich duchovním a výchovném působení na obviněné, odsouzené a chovance ve výkonu zabezpečovací detence. (Dohoda o duch. službě, 2012)

Dalším dokumentem, se kterým duchovní pracují, je Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 15/2011, ve kterém se stanovují ve Vězeňské službě České republiky podmínky pro poskytování duchovní služby osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu trestu odnětí svobody a osobám ve výkonu zabezpečovací detence. Jsou zde popsány činnosti kaplana, hlavního kaplana, zástupce hlavního kaplana, poradce pro duchovní službu – koordinátora a asistenta hlavního kaplana. (NGŘ č.15/2011, 2012)

Od začátku roku 2011 přijala Vězeňská duchovenská péče Služebný kodex kamenické spolupráce. Je to soubor základních pravidel ekumenických vztahů. (Kodex ekum. spolupráce, 2011)

Posledním neméně důležitým dokumentem je Prohlášení člena VDP. Každý z členů prohlašuje, že chápe svou účast na duchovní pastorační práci ve věznicích jako snahu po naplnění Kristova pověření k službě lidem obzvláště potřebným. Dále prohlašuje, že bude svou práci vykonávat v ekumenickém duchu, že bude vycházet při duchovní pastorační službě z priority Kristova evangelia a z poslání předat radostnou zvěst nového života lidem ve věznicích. Bere v potaz mlčenlivost, etiku křesťanských pracovníků a zkušenosti a rady profesionálních pracovníků Vězeňské služby České republiky. V poslední řadě prohlašuje, že se seznámí s dokumenty potřebnými k jeho službě ve věznici (zákony, vyhlášky a jiné). (Prohlášení člena VDP, 2012)

3. Vězeňská duchovenská péče

3.1. Občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče

Sídlo Vězeňské duchovenské péče (dále jen VDP) je v Praze 4 na adrese Soudní 1672/1a.

Sdružení Vězeňská duchovenská péče založili duchovní registrovaných církví. Do tohoto sdružení jsou přijímáni kvalifikovaní duchovní i laici, kteří se souhlasem vedení církve, ke které přísluší, a ředitele příslušné věznice navštěvují vězně bez nároku na mzdu. V roce 1998 bylo zřízeno 11 míst profesionálních duchovních, kteří jsou v pracovním poměru ve vězeňské službě. Téhož roku vznikl na Generálním ředitelství VS ČR nový referát Vězeňská duchovenská služba. (Bajcura, 1999)

Předsednictvo VDP se v současné době skládá z předsedkyně VDP Renaty Balcarové, místopředsedy VDP RNDr. Mgr. Františka Miloše Převrátila a tajemníka VDP Mgr. Bc. Martina Škody. (Předsednictvo, 2012)

Cílem VDP je sdružovat osoby konající křesťanskou službu vězňům a jejich rodinám, personálu Vězeňské služby, osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a obětem trestné činnosti. Mezi činnosti VDP patří spolupracovat, vyměňovat zkušenosti a pomáhat při duchovenské, pastorační nebo charitativní službě pověřených osob (duchovních) osobám obviněným nebo odsouzeným; vytvářet vhodné podmínky pro práci církví v zařízeních VSČR a ve svých církvích ke službě a pomoci osobám vězněným nebo propuštěným. Dále se VDP snaží prakticky spolupracovat s personálem věznic na všech úrovních. (Stanovy VDP, 2012)

Představiteli VDS jsou hlavní kaplanka VS ČR Mgr. Květoslava Jakubalová (působící na Generálním ředitelství a ve Věznici Rýnovice), zástupce hlavní kaplanky Mgr. Bc. Martin Škoda (působící jako kaplan věznice Stráž pod Ralskem) a poradce pro duchovní službu – koordinátor Mgr. Bohdan Pivoňka (působící na Generálním ředitelství). (Představitelé VDS, 2010)

3.2. Podmínky členství v rámci dobrovolné služby ve věznicích

K dobrovolné službě ve věznicích je nutné pověření, které musí být vydáno odpovědným činitelem církve, která obdržela zvláštní práva služby v místech, kde se vykonává trest, vazba nebo ochranné léčení a ochranná výchova ve smyslu zákona č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností § 7 1 b. (Podmínky členství, 2012)

Registrované církve a náboženské společnosti ke dni 1. 1. 2012 jsou: Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrská, Církev československá husitská, Církev řeckokatolická, Církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická, Evangelická církev augsburského vyznání v ČR, Evangelická církev metodistická, Federace židovských obcí v ČR, Jednota bratrská, Křesťanské sbory, Luterská evangelická církev a. v. v ČR, Náboženská společnost českých unitářů, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, Novoapoštolská církev v ČR, Pravoslavná církev v českých zemích, Slezská církev evangelická augsburského vyznání a Starokatolická církev v ČR. (Podmínky členství, 2012)

Uchazeč o dobrovolnou službu musí být pověřen mateřskou církví. Pověření musí být vztaženo pouze na konkrétní věznici. Dále musí kontaktovat předsedkyni VDP nebo někoho ze členů předsednictva výkonného výboru a domluvit se na osobní pohovor při zasedání výkonného výboru. (Podmínky členství, 2012)

Při vstupním pohovoru se posuzuje motivace, osobnostní předpoklady, podpora rodiny a mateřského sboru. Členové výboru poté hlasují o přijetí. Po přijetí je uchazeč o dobrovolnou službu uveden do služby ve věznici, na kterou bylo pověření vztaženo. Zde je mu přidělen tzv. kmotr, který bývá zpravidla z jiné církve nebo církevního společenství. Kmotr pomáhá s orientací v této službě a seznamuje s ekumenickými zásadami služby a s formou služby ostatních církví. Je stanovena roční zkušební doba, po jejímž uplynutí se opět určuje další členství. (Mitáš, 2007)

3.3. Podmínky členství v kaplanské službě

Pro službu kaplana je požadováno vysokoškolské vzdělání teologického směru nebo obecně vysokoškolské s teologickou specializací, která opravňuje k samostatnému vykonávání kazatelského (kněžského) působení v té církvi. Uchazeč o kaplana musí být pověřen pro kaplanskou službu (tedy pracovní vztah k Vězeňské službě ČR) přímo církevní autoritou, která je k tomu stanovena. Uchazeč musí být členem ve VDP a musí mít minimálně rok praxi jako dobrovolný duchovní. Ke kaplanské službě musí být uchazeč doporučen výkonným výborem VDP na základě slyšení církevního pracovníka. S obsazením uchazeče do kaplanské pozice musí souhlasit ředitel příslušné věznice. (Podmínky kaplanské služby, 2012)

3.4. Postavení kaplana v rámci zaměstnanců vězeňské služby

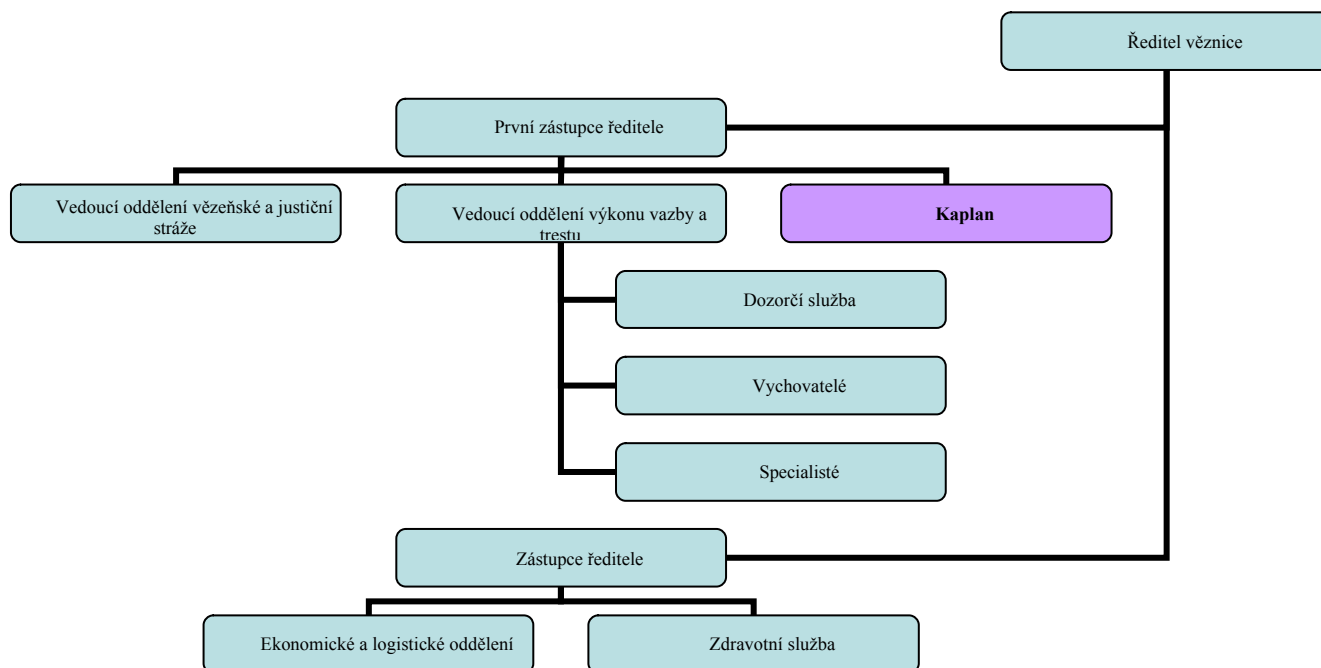

Diagram č. 1

(Mítáš, 2007, s. 25)

4. Anketa

Anketa probíhala ve věznicích Vinařice, Rýnovice, Valdice a Mírov, které nejdříve krátce představím. Kaplany těchto věznic jsem oslovila na základě doporučení předsedkyně Vězeňské duchovenské péče. Každého ze čtyř kaplanů jsem poprosila, aby předali mnou vytvořené ankety odsouzeným, kteří navštěvují duchovní službu, k vyplnění. S každým kaplanem jsem následně při převzetí vyplněných anket odsouzenými udělala anketu o jeho duchovní službě, kterou jsem sestavila.

Cílem ankety určené odsouzeným (viz Příloha č. 1) bylo zjistit, co je motivuje k využívání duchovní služby. U vyhodnocení ankety nejdříve vypíšu všechny odpovědi na otázku. Odpovědi zpracuji do přehledné tabulky a následně vyhodnotím krátkým závěrem. Po té se pokusím celou anketu shrnout a vybrat nejzajímavější zjištění, která z ankety vyplynula.

Cílem ankety určené kaplanům (viz Příloha č. 2) bylo zjistit základní informace o jejich duchovní službě, dozvědět se, jak vypadá klasické duchovní setkání s odsouzenými, informovat se, jak probíhalo vyplňování anket s odsouzenými, jaký by mohla mít služba na odsouzené vliv a nakonec jsem se zeptala, na co kaplani vzpomínají ze své praxe nejraději. Na většinu otázek jsou tak rozsáhlé odpovědi, které se nedají zestručnit, aby se anketa dala zpracovat do tabulek. Proto vypíšu u každé otázky odpovědi a pokusím se téměř každou otázku shrnout.

4.1. Věznice, ve kterých anketa probíhala

Věznice Vinařice

Věznice Vinařice se nachází v obci Vinařice nedaleko města Kladno. Zřízena byla roku 1955 a byla určena pro odsouzené muže ve II. nápravné skupině. V 70. letech byla věznice zrekonstruována, tímto se zvýšila její kapacita. Bylo zde umístěno až 2000 vězňů, kteří byli zaměstnáni v přílehlých dolech a těžkém průmyslu v okolí Kladna. Od 90. let se věznice opět přestavuje. V roce 1993 byla přistavěna nová budova s kapacitou 400 vězňů. Věznice byla určena pro odsouzené muže zařazené ve skupině s ostrahou. V určitém období zde byli umístováni i odsouzení muži zařazení ve skupině s dozorem a obvinění ve výkonu vazby. Nyní je věznice určena pro 880 odsouzených mužů zařazených ve skupině s ostrahou a s dozorem. (České věznice, 2008)

Odsouzení jsou zaměstnáváni na nestřežených pracovištích mimo věznici, např. na stavbách, výrobních provozech továren a firem atd. nebo na vnitřních pracovištích věznice, ve starších výrobních halách a v provozech technické údržby věznice. Ve věznici fungují v rámci programů zacházení vzdělávací, zájmové a sportovní aktivity pro odsouzené. Je zde k dispozici knihovna. Ve věznici je specializované oddělení pro osoby s mentálním postižením a několik oddělení se speciálními způsoby zacházení s odsouzenými, např. oddělení bezdrogové zóny, výstupní oddělení a krizové oddělení. (České věznice, 2008)

Ve věznici jsou zaměstnáni na částečný pracovní úvazek dva kaplani z Českobratrské církve evangelické a Apoštolské církve. V případě zájmu samozřejmě poskytují duchovní službu i vyznavačům jiných církví a náboženství. Do věznice docházejí za účelem individuálních nebo skupinových pastoračních návštěv zástupci: Římsko - katolické církve, Československé církve husitské, náboženské společnosti Svědci Jehovovi, Adventisté sedmého dne, dále pak bohoslovci pražské teologické fakulty UK, Arcidiecézní charita Praha a Armáda spásy. (Duchovní služby, 2010)

Věznice Rýnovice

Věznice Rýnovice se nachází v Jizerských horách mezi městy Jablonec nad Nisou a Liberec. Počátek činnosti věznice je datován na 27. září 1968. Historie věznice úzce souvisí s rozvojem automobilového průmyslu na Jablonecku. Tehdejší LIAZ, n.p. Jablonec nad Nisou, zaměstnával v hlavním závodu a v dalších 9 pobočkách odsouzené z Věznice Liberec a Minkovice. Zájem o pracovní síly stoupal a proto bylo důležité vytvořit ubytovny pro zaměstnance právě z řad odsouzených. Zpočátku zde bylo zaměstnáno cca 50 odsouzených. Postupně se vystavily budovy A, B, C a ošetřovna s oddělením pro výkon kázeňských trestů. (Historie věznice, 2009)

Do věznice byli umístováni odsouzení muži s II. nápravnou výchovnou skupinou. Až do roku 1990 zde byl experimentální výkon trestu bez celového způsobu ubytování, který byl v té době specifický pro III. nápravnou výchovnou skupinu. V letech 1991 – 1996 bylo ve věznici zřízené oddělení tzv. volné vazby, které bylo obsazováno vybranými obviněnými z věznice v Liberci. Dále zde existovalo oddělení protialkoholní a protidrogové. Školské a vzdělávací středisko se ve věznici nachází dodnes. Počet odsouzených mužů ve věznici Rýnovice se pohyboval mezi 900 – 1000. (Historie věznice, 2009)

Dnes je tato věznice určena pro odsouzené muže zařazené ve skupině s ostrahou. Kapacita je 482 vězňů. Ve věznici fungují v rámci programu zacházení oddělení zaměřené na drogově závislé, osoby s poruchou chování nebo s poruchou duševní, prvotrestané i problémové odsouzené. Zaměstnanost

se pohybuje kolem 60-70%. Ve školském a vzdělávacím středisku ročně získá výuční list v oboru obráběč kovů zhruba 40 odsouzených. (České věznice, 2008)

Ve věznici je zaměstnán na částečný úvazek kaplan z Církve adventistů sedmého dne a kaplanka z Římskokatolické církve. Do věznice dále pravidelně docházejí zástupci např. Církve Bratrské, náboženské společnosti Svědci Jehovovi a Pravoslavné církve. (Duchovní služba, 2010)

Věznice Valdice

Věznice se nachází v objektu bývalého kartuziánského kláštera 4 km od města Jičín směrem na město Lomnice nad Popelkou a Semily. Kartuziánský klášter založil v roce 1627 Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna. V roce 1856 se rozhodlo, že se z kartuzie stane centrální věznice určená pro odsouzené s tresty 10 let až do doživotí. V letech 1948 – 1990 sem byli zařazováni především odsouzení s dlouhodobými tresty zařazení do III. nápravné výchovné skupiny. V té době zde bylo vězněno přes 2700 mužů. Po roce 1989 vlivem amnestie a novely trestního zákona se počet vězněných snížil na cca 500. (Základní informace, 2012)

Dnes je tento objekt využíván jako věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Jsou zde umístěni odsouzení muži s delšími tresty, recidivisté a jinak nebezpeční odsouzení. Kapacita věznice je 1045 vězňů. Věznice je rozdělena na pět oddělení: nástupní oddělení, výstupní oddělení, krizové oddělení, specializované oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti a specializované oddělení pro odsouzené zařazené do zvýšené ostrahy s poruchou osobnosti a chování, způsobenou požíváním psychotropních látek. V rámci Školského vzdělávacího střediska si zde mohou odsouzení doplnit základní vzdělání nebo získat výuční list ve dvouletém nebo tříletém učebním oboru obrábění kovů. Organizují se zde různé vzdělávací kurzy, např. jazykové nebo svářečské. Odsouzení zde mohou studovat i maturitní obory. Tyto formy vzdělávání ročně využije téměř 150 odsouzených. Zaměstnávání jsou ve vnitřních provozech věznice nebo u 9 podnikatelských subjektů. Z celkového počtu je zaměstnáváno průměrně 60 % odsouzených. (České věznice, 2008)

Na částečný pracovní úvazek jsou zde zaměstnáni kaplani z Římskokatolické církve, Církve československé husitské a Církve adventistů sedmého dne. Dále věznici pravidelně navštěvují zástupci Apoštolské církve, Svědků Jehovových a jednou za měsíc dojíždějí pracovníci Armády spásy. (Činnost církví a náboženských společností, 2011)

Věznice Mírov

Věznice se nachází v obci Mírov okres Šumperk. Historie sahá až do poloviny 12. století, kdy olomoucký biskup nechal vybudovat opevněný hrad Mírov pro ochranu svého majetku. Od konce 14. století byl používán jako vězení pro provinivší se biskupské služebníky. (České věznice, 2008)

V současné době je věznice profilována jako věznice se zvýšenou ostrahou. Nacházejí se zde oddělení s dozorem, s ostrahou, oddělení se zvýšenou ostrahou, oddělení se zvýšenou ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou. Ubytovací kapacita je 339 míst. Vězni jsou zaměstnáváni v areálu věznice na pracovištích dřevovýroby, kovovýroby, apretace, lepení obálek, výrobě žaluzií nebo keramiky. Zaměstnanost vězňů je kolem 60%. (České věznice, 2008)

Ve věznici jsou zaměstnáni na částečný úvazek kaplani z Římskokatolické církve a z církve Adventistů sedmého dne. Dále zde v rámci dobrovolné vězeňské duchovenské péče působí zástupci Církve bratrské, České církve evangelické Hoštálková, Pravoslavné církve, Hlučínského sboru Hlučín, Armády spásy Šumperk, Charity Zábřeh, Svědků Jehovových a Apoštolské církve Třinec. (Vězeňská duchovenská péče, 2010)

4.2. Otázky pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich odpovědi

1) Prosím o krátké vyjádření, proč využíváte vězeňskou duchovní službu. Přemýšlel jste o tom?

Tato otázka byla s volnou odpovědí. Pokusila jsem se vybrat odpovědi, které se nejvíce shodovaly a shrnout je do jedné.

Protože jsem věřící: 1. Jsem věřící. 2. Proč vězeňskou – protože jsem ve vězení, proč duchovní – no protože jsem věřící a bez Boží pomoci to zvládat nelze. 3. Protože jsem věřící člověk a to ne jen ve vězení. Ale i v civilu. A proto, že mezi věřícími se člověk jako já cítí svobodný a rovný k rovnému.

Chci se změnit, najít nový způsob života: 1. Abych se změnil. 2. Přijít na jiné myšlenky a přijít na jiný způsob života, najít nové přátele. 3. Dává mi sílu a chci vést jiný život. Dostávám rozum a líbí se mi toto poznání, lépe se mi žije. 4. Duchovní vězeňskou službu, abych s pomocí Boží dokázal změnit svůj život k lepšímu. Jen díky jejich pomoci a vstřícnosti se dá zapracovat na

změně, když to člověk myslí vážně. 5. Získávám zde šanci se změnit a uvěřit v Boha, je to nejlepší způsob. Dává mi to velkou energii. Chci být jiný člověk. Chci se očistit a být nový člověk. Díky Bohu budu lepší a mít v srdci Ježíše Krista. Naše kaple je náš domov a mám z toho velkou radost. Díky p. kaplance jsem člověk, který dnes rozeznává lidské hodnoty. Jsem jí za to moc vděčný, ať jí Pánbůh ochraňuje a všechny, kteří se chtějí změnit a uvěřit v Ježíše Krista. 6. Když se mám změnit, tak jenom s pomocí víry! 7. Ano přemýšlel, VDS využívám jako pomocnou ruku v rozvíjení své duchovní stránky a vztahu s Bohem. 8. Otevírá mi to cestu ke zlepšení sebe sama. Mohu na sobě intenzivněji pracovat. Víra je pro mne zcela zásadní, pro můj další život a naprosto mi změnila pohled na svět a žebříček hodnot.

Je to zajímavé: 1. Protože mě to zajímá. 2. Je to únik a je to zajímavé. 3. Jedná se o něco výjimečného zde. 4. Protože je to něco jiného. 5. Je to rozptýlení a něco zajímavého se dozvím.

Pomáhá mi to, uklidňuje mě to: 1. Je to uklidňující. 2. Moc to uklidňuje. 3. Pomáhá mi to se přenést přes hodně věcí. 4. Ano využívám toho, protože se tam cítím dobře, baví mě to, naplňuje a je to lepší než být na baráku.

Nezařazeno: 1. Protože vypadnu. 2. To jediné je smysluplné. 3. Nejsem si jistý. 4. Nevím – asi se hledám. 5. Protože bez Boha to nejde! 6. Ano, chci poznat pána Boha. 7. Ano přemýšlel jsem o tom, proč využívám duchovní službu a jsem rád, že jsem něco takového poznal.

Odpověď	Počet dotazovaných	Procentuelně
Protože jsem věřící	3	11%
Chci se změnit, najít nový způsob života	8	30%
Je to zajímavé	5	18%
Pomáhá mi to, uklidňuje mě to	4	15%
Nezařazeno	7	26%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 1: Důvody využívání vězeňské duchovní služby.

Z tabulky č. 1 můžeme vidět, že 30% procent z dotazovaných využívá vězeňskou duchovní službu, protože se chce změnit nebo najít nový způsob života. Další z dotazovaných navštěvují duchovního ze zajímavosti, protože jim to pomáhá nebo je to uklidňuje. Pouze tři z dotazovaných uvedli, že je to z důvodu jejich víry. Zbýlých sedm odpovědí bylo tak odlišných, že nešly nikam zařadit.

2) Docházíte za kaplanem? Jak dlouho?

Odpovědi: 5 let, 4 roky, nevím, 4 roky, 8 let, pořád, 5 let, 10 let, 10 let, 2 roky, 9 let, 32 měsíců, 3 roky, 10 let, 42 měsíců, 6 let, 4 měsíce, 2 měsíce, 1 rok, 2 roky, 14 dní, 3 roky, 3 roky, 6 měsíců, 1 rok a 6 měsíců, 1 rok a 6 měsíců, 3 roky

Odpověď	Počet dotazovaných	Procentuelně
Méně než 1 rok	4	15%
1-5 let	15	56%
6-9 let	3	11%
10 a více let	3	11%
Nezařazeno	Nevím, pořád	7%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 2: Délka doby docházení za kaplanem.

Více než polovina z dotazovaných dochází za kaplanem v rozmezí jednoho až pěti let. Samozřejmě se délka doby docházení za kaplanem odvíjí od délky doby pobytu ve věznici.

3) Zúčastňujete se bohoslužeb?

Odpověď	Počet dotazovaných	Celkem
Pravidelně	19	70%
Někdy	7	26%
Ne	1	4%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 3: Účast na bohoslužbách.

70% dotazovaných se zúčastňuje bohoslužeb pravidelně. 26% pouze někdy a jen jedna osoba se bohoslužeb nezúčastňuje.

4) Jak jste se k duchovní službě dostal?

Odpověď	Počet dotazovaných	Procentuálně
Na doporučení	6	22%
Sám jsem se rozhodl	17	63%
Oslovil mě kaplan	4	15%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 4: Cesta k duchovní službě.

63% odsouzených, kteří vyplnili dotazníky, se k duchovní službě dostali ze svého rozhodnutí. Zbývající odsouzení dostali doporučení nebo je oslovil sám kaplan.

5) Jak dlouho jste ve výkonu trestu?

Odpovědi: 9 let, 13 let, 15 let, 15 let, 14 let, 10 let, 12 let, 8 let, 6 let, 11 let, 15 let, 34 měsíců, 3 roky, 14 let, 6 let, 6 let, 4 měsíce, 3 měsíce, 1 rok, 2 roky, 1 měsíc, 3 roky, 5 let, 8 měsíců, 2 roky, 2 roky, 4 roky

Odpověď	Počet dotazovaných	Procentuálně
Méně než 1 rok	4	15%
1-5 let	9	33%
6-9 let	5	19%
10 a více let	9	33%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 5: Délka pobytu ve výkonu trestu.

33% dotazovaných jsou ve výkonu trestu 1-5 let a deset a více let. 19% v rozmezí šesti a devíti let a 15% méně než jeden rok.

6) Byl jste rodiči veden k nějaké víře?

Odpověď	Počet dotazovaných	Procentuelně
Ano	15	56%
Ne	12	44%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 6: Vedení rodiči k víře.

56% dotazovaných bylo rodiči vedeno k víře, 44% k víře vedeno rodiči nebylo.

7) Navštěvoval jste před nástupem do VT nějakou církev?

Odpověď	Počet dotazovaných	Procentuelně
Často	2	7%
Občas	12	45%
Zřídka	6	22%
Nikdy	7	26%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 7: Návštěvnost církví před nástupem do VT.

Více než polovina dotazovaných navštěvovalo před nástupem do výkonu trestu nějakou církev občas nebo často. 22% navštěvovalo zřídka a 26% nikdy nenavštívilo nějakou církev.

8) Četl jste někdy Bibli?

Odpověď	Počet dotazovaných	Procentuelně
Ano	20	74%
Ne	7	26%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 8: Čtenost Bible.

74% odsouzených, kteří vyplnili dotazníky, četlo Bibli. 26% Bibli nikdy nečetlo.

9) Věříte v Boha?

Odpověď	Počet dotazovaných	Procentuelně
Rozhodně	15	56%
Někdy	6	22%
Nejsem si jistý	5	18%
Ne	1	4%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 9: Víra v Boha.

56% dotazovaných věří v Boha rozhodně, 22% věří někdy, 18% dotazovaných si není jisto a pouze 4% (jedna osoba) v Boha nevěří.

10) Pokud příslušíte k církvi, k jaké?

(nemusíte vyplňovat)

Počet odpovědí	Odpověď
Jednou zodpovězeno	Apoštolská, přísluším Bohu, českoevangelická, jsem křesťan, evangelík, protestantské, paní kaplance
Dvakrát zodpovězeno	Římskokatolická
Pětkrát zodpovězeno	Katolická
13	Nezodpovězeno

Tabulka č. 10: Příslušnost k církvi.

Pět dotazovaných odsouzených odpovědělo, že přísluší ke katolické církvi. Dva dotazovaní odpověděli, že přísluší k římskokatolické církvi. Další z odpovědí vidíme v tabulce č. 10. Třináct osob otázku nezodpovědělo vůbec.

11) Jste pokřtěn?

Odpověď	Počet dotazovaných	Procentuelně
Ano	15	55%
Ne	8	30%
Nevím	4	15%
Celkem	27	100%

Tabulka č. 11: Počet pokřtěných.

Více než polovina z dotazovaných – 55% je pokřtěna. 30% pokřtěna není a 15% neví, zda jsou pokřtěni.

Shrnutí

Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody k využívání duchovní služby podle ankety nejvíce motivuje snaha se změnit nebo najít nový způsob života. Další důležitou motivací je zajímavost této služby, odsouzený objeví něco nového. Jiné osoby vyhledávají duchovního, protože jim pomáhá, protože je služba uklidňuje. Jen minimum z dotazovaných odpovědělo, že motivací je víra, což mě překvapilo, protože podle ankety více než polovina využívajících službu rozhodně (bez pochyb) věří v Boha.

Více než polovina dotazovaných se sama rozhodla, že duchovní službu bude navštěvovat. Zbylé osoby se k duchovní službě dostali na doporučení někým jiným a nebo na základě oslovení kaplanem.

4.3. Otázky pro kaplany a jejich odpovědi

Pod každou otázkou jsou uvedeny odpovědi čtyř kaplanů. Jsou rozlišeny písmeny A, B, C a D.

1) V jaké věznici působíte a jak dlouho?

A: Vinařice, typ „C“, 4 roky dobrovolně, 7 let jako kaplan.

B: Věznice Rýnovice od 1994 (dobrovolník), od 1999 (kaplanka).

C: Valdice, 8 let.

D: Mírov, 12 let.

Z odpovědí můžeme vidět, že všichni z dotazovaných kaplanů působí ve věznici déle než 8 let.

2) Působíte také jinde než ve věznici? Pokud ano, kde?

A: Občas mám bohoslužby v našem evangelickém sboru ve Střešovicích, ale i v dalších. Nejsem farář, jsem ordinovaný presbyter.

B: V současné době ne, dříve v církvi, ve státní správě, ve výchově mládeže.

C: Ne

D. Ne.

Tři z dotazovaných kaplanů nepůsobí jinde než ve věznici.

3) Jaký je mezi tím rozdíl?

A: Obrovský. Příprava kázání pro zdejší osazenstvo není teologicky tolik náročná, za to zvládnout větší množství nestejně až protichůdně naladěných lidí je velmi náročné. V normálním kostele je to přesně naopak.

B: Práce s odsouzenými je radostná, ale také psychicky vyčerpávající.

Ze dvou odpovědí je znát, že práce s odsouzenými je velmi psychicky náročná.

4) Jak běžně probíhá duchovní setkání s odsouzenými?

A: Bohoslužba má podobnou strukturu jako kdekoliv jinde. Biblické skupiny bývají živé, často se diskutující odklánějí od tématu ke svým vlastním problémům. Některá setkání jsou ale velmi obohacující, právě pro onu spontánnost. Individuální rozhovory jsou základem, každý je jiný.

B: Modlitba, četba biblického textu, výklad nebo sdílení zkušeností s Božím působením v našich životech, rozhovory na důležitá témata (mezilidské vztahy, partnerství, rodičovství, smysl pro povinnost, boj se závislostmi atp.).

C: Různě: obyč. rozhovory, pastorece, bohoslužby, památka Več. Páně.

D: Je to všehochuť: os. rozhovory, výuka Bible, bohoslužby, pastorece.

5) Kolik odsouzených Vám na setkání průběžně dochází?

A: 10 – 25.

B: 15 – 20.

C: 12 – 16 os.

D: 20.

Na duchovní setkání průběžně dochází nejméně 10 a nejvíce 25 osob.

6) Jaká při setkáních vládne atmosféra?

A: Různá. Lidé rádi mluví, souhlasí i přou se. Rádi zpívají a hrají. Společný Otčenáš je hlasitější a procítěnější než venku v kostele. Závěrečné požehnání je vnímáno lačně.

B: Velmi dobrá, přátelská, je třeba od počátku nastolit kázeň.

C: Přátelská.

D: Dobrá...

7) Jste přijímán/a kladně?

A: Myslím, že těmi, kdo se o duchovní otázky zajímají, ano. U ostatní většiny nevím, ale nepřátelství nepociťuji.

B: Ano.

C: Ano.

D: Ano i od personálu.

Žádný z dotazovaných kaplanů nepociťuje, že by nebyl přijímán kladně.

8) Jaké svátosti jste již prováděl/a ve věznici?

A: Křest jednou, Večeři Páně velmi zřídka, většinou o významných svátcích. Mimo svátosti jsme spolu s katolickým kolegou umožnili odsouzenému zásnuby. Šlo o bohoslužbu za přítomnosti partnerky.

B: Jako žena příslušná k Římskokatolické církvi svátostně sloužit nemohu, pouze ke svátostem připravuji a udílí je docházející kněz.

C: Večeře Páně, křest.

D: Večeři Páně.

Z odpovědí můžeme vidět, že Večeře Páně se provádí nejčastěji. Někteří kaplani umožnili křest.

9) Myslíte si, že má Vězeňská duchovní služba na odsouzené nějaký dopad?

A: Jsem si jist, že zde ve výkonu trestu ano. To, že po výstupu se toto nasměrování u mnohých (většiny) odchýlí, nezpochybňuje autenticitu jejich víry zde. Svědomí mají citlivější jistě i venku, což ale většinou nestačí na život bez chyb.

B: Určitě.

C: Určitě: etika, etiketa, vertikála: duchovní rozměr.

D: Ano, doufám.

Všichni z dotazovaných kaplanů si myslí, že Vězeňská duchovní služba na odsouzené nějaký dopad má.

10) Jste v kontaktu s propuštěnými odsouzenými?

A: Ano. Asi se čtyřmi. Všichni se po menších či větších klopýtnutí zatím drží.

B: Ano.

C: Ano.

D: Ne.

Tři kaplani jsou v kontaktu s propuštěnými odsouzenými, jeden kaplan není v kontaktu s žádným.

11) Jak probíhalo s odsouzenými vyplňování dotazníků?

A: Vyplňovali je sami, bez mé přítomnosti. Anonymita je pro pravdivé odpovědi nezbytná.

B: Dobře.

C: Bez problémů.

D: Vyplňovali rádi.

Odsouzení dle kaplanů vyplňovali dotazníky sami, dobře, bez problémů a rádi.

12) Jaký máte názor na jejich odpovědi?

A: Cítím za nimi snahu o upřímnost.

B: Jsou to jejich odpovědi, je třeba je respektovat a ne pitvat.

C: Jsou pravdivé.

D: Různý.

13) Na co vzpomínáte ze své praxe nejraději?

A: Je toho víc. Často a rád na pomoc nevinnému Ukrajinci který se stal obětí komplotu krajanů a posléze špatné práce českého soudu i obhajoby. Dodnes jsme v přátelském kontaktu.

Také na spolupráci s dobrovolníky, případně kolegy z jiných věznic. Není to jen vzpomínání, je to prožívání přítomné sounáležitosti, která velmi posiluje.

Vzpomínám rád i na jednotlivé vězně, kterým jsem se věnoval a kteří dovedli dát najevo úžasným způsobem vděčnost. Možná tohle z nás „svobodných“ tak opravdově jako oni nedovede.

B: Na několik vězňů, kteří měli opravdu bohatý duchovní život a také na úžasné věci, které v životě odsouzených udělal Bůh.

C: Na změnu u doživ. ods.

D: Na skutečný zájem...

Shrnutí

Z ankety pro kaplany můžeme vyčíst, jak vypadá běžný postup duchovního setkání. Na skupinová setkání dochází mezi 10 a 25 odsouzenými. Probíhají na něm modlitby, četby biblického textu, výklady nebo sdílení zkušeností s Božím působením, rozhovory a diskuze. Slouží se bohoslužby i s památkou Večeře Páně. Odsouzení přijímají kaplana kladně a při setkání převládá pozitivní atmosféra.

Z pohledu kaplanů je práce s odsouzenými psychicky náročná. Na druhou stranu se všichni kaplani shodují, že na odsouzené duchovní služba nějaký dopad má a většina je dosud s propuštěnými odsouzenými v kontaktu.

Vyplňování anket odsouzenými probíhalo dle názoru kaplanů v pořádku. Na jejich odpovědi nahlíží různě – cítí za nimi snahu o upřímnost, respektují je, myslí si, že jsou pravdivé.

Závěr

V úvodu bakalářské práce *Vliv duchovní služby na resocializaci osob ve výkonu trestu odnětí svobody* jsem si zvolila cíl zjistit, jaká je motivace osob ve výkonu trestu odnětí svobody pro navštěvování duchovní služby a jaký má na ně tato služba vliv. Z tohoto důvodu jsem vytvořila ankety pro odsouzené využívající duchovní službu a pro duchovní.

V bakalářské práci jsem se nejprve zabývala vývojem vězeňství a duchovní služby. Čerpala jsem především ze sborníku Václava Mitáše *Duchovenská služba v penitenciárním prostředí: Sborník materiálů určených členům občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče k základnímu seznámení s prostředím věznic a vazebních věznic*, protože se domnívám, že vývoj duchovní služby v České republice není v žádné publikaci takto podrobně rozepsaný.

V dalších kapitolách jsem se pokusila představit osobnost duchovního i ve spojení s etikou a jeho činnost, věnovala jsem se dokumentům, se kterými je vykonávání duchovní služby ve věznicích spojeno a seznámila jsem se občanským sdružením Vězeňská duchovenská péče. V těchto kapitolách jsem čerpala více z internetových stránek tohoto občanského sdružení, protože je zde většina dokumentů k přečtení a mohla jsem si je tedy přímo nastudovat.

V poslední části práce jsem se zabývala anketami, které jsem se následně pokusila vyhodnotit a shrnout. Popsala jsem věznice, ve kterých byly ankety předloženy, aby bylo znát, jakými odsouzenými se každá z nich zabývá a jaké jsou jejich specializace.

Anketa věnovaná osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, kteří navštěvují duchovní službu, pro mě byla částečně přínosná. Některé otázky byly otevřené a některé uzavřené. U otevřených otázek jsem se snažila odpovědi zjednodušit, aby se dali utvořit kategorie. Hned první otázka v anketě mi přinesla odpovědi k cíli celé práce – z jakého důvodu navštěvují tyto osoby duchovní službu. Téměř třetina dotazovaných uvedlo důvod, že se chtějí změnit nebo najít nový smysl života. Dalšími z odpovědí bylo: ze zajímavosti, protože jim to pomáhá nebo je to uklidňuje. Jen tři z dotazovaných uvedli, že je jejich motivací víra v Boha. To mě překvapilo, předpokládala jsem, že tuto odpověď uvede více osob. Můj předpoklad se i potvrzuje v otázce, zda jsou tyto osoby věřící – více než polovina odpověděla kladně. Ostatní otázky, které jsem si pro anketu zvolila, mi přijdou pouze doplňující, proto se již o nich v závěru této části nezmiňuji.

V anketě pro kaplany jsem zvolila pouze otevřené otázky, proto pro mě bylo velmi složité celou anketu vyhodnotit. Přesto pro mě byla anketa velmi přínosná. Dozvěděla jsem se přímo od kaplanů, jak vypadá jejich práce s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. Pomohla mi i zodpovědět druhou část cíle – jaký má tato služba na cílovou skupinu vliv. Dozvěděla jsem se jednohlasně od všech kaplanů, že na ně nějaký vliv má. Domnívám se, že zjistit jaký vliv je velmi obtížné, protože málokterý propuštěný z výkonu trestu odnětí svobody zůstane v kontaktu s duchovním. Podle mého mínění zůstávají v kontaktu s duchovním právě ti, které duchovní služba a víra změnila. Dále mě potěšilo sdělení od kaplanů, že odsouzení vyplňovali ankety rádi a bez problémů a že z nich cítí upřímnost a pravdivost.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jakou mají osoby ve výkonu trestu odnětí svobody motivaci pro navštěvování duchovní služby a jaký má na ně tato služba vliv. Největší motivací je chtít se změnit nebo najít nový smysl života, ze zajímavosti a protože jim to pomáhá a uklidňuje je to. Duchovní služba na tyto osoby vliv má, jen je těžko říci jaký, protože v této službě není po ukončení téměř žádná zpětná vazba.

Myslím si, že se mi podařilo cíl práce naplnit. Tato práce by mohla být přínosná pro občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče – mohla by se předkládat laikům, kteří mají zájem o spolupráci formou dobrovolné služby ve věznicích.

Seznam literatury

Zdroje tištěné

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. Praha: Grada Pub., 1999, ISBN 80-716-9555-6.

České věznice. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2008.

HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství I: Prevence mimořádných událostí ve výkonu vazby*. České Budějovice: ZSF JU, 1996. ISBN 80-7040-235-0

JALUŠKA, Aleš. Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. In *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Martinek, M. a kol. Praha: JABOK - Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2008, s. 131 – 139. ISBN 978-80-904137-2-6.

LÍZNA, František. Osobnost duchovního. In *Duchovenská služba v penitenciárním prostředí: Sborník materiálů určených členům občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče k základnímu seznámení s prostředím věznic a vazebních věznic*. Mitáš, V. Praha: Občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče a Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR, 2007, s. 76.

MITÁŠ, Václav. *Duchovenská služba v penitenciárním prostředí: Sborník materiálů určených členům občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče k základnímu seznámení s prostředím věznic a vazebních věznic*. Praha: Občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče a Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR, 2007.

OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích: Část I*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001.

PIVOŇKA, Bohdan. Etika a etiketa duchovního. In *Duchovenská služba v penitenciárním prostředí: Sborník materiálů určených členům občanského sdružení Vězeňská duchovenská péče k základnímu seznámení s prostředím věznic a vazebních věznic*. Mitáš, V. Praha: Občanské sdružení Vězeňská duchovenská péče a Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR, 2007, s. 77-81.

ŠKODA, Martin. Programy zacházení z pohledu duchovního. *České vězeňství*. 2011, roč. 2011, č. 2, s. 17. ISSN 1213-9297.

UHLÍK, J. *František Josef Řezáč: Vězenství v posavadních spůsobech svých*, Praha: Vazební věznice Praha – Pankrác, 1995.

UHLÍK, J. *F. J. Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století*, Praha: Tiskárna Vazební věznice Praha – Pankrác, 1997.

Časopis: České vězeňství

Zdroje elektronické

- Činnost církví a náboženských společností. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 10.3.2011 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/duchovni-sluzby-spoluprace-s-obcanskym-sektorem-632/cinnost-cirkvi-a-nabozenskych-spolocnosti-4969>
- Dohoda o duch. službě. *Vězeňská duchovenská péče* [online]. [cit. 2012-11-22]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu/dohoda-o-duch.-sluzb-.html>
- Duchovní služba. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 6.1.2010 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/o-nas-1624/duchovni-sluzba-341/duchovni-sluzba-5796>
- Duchovní služby. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 12.1.2010 [cit. 2012-11-04]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-vinarice-97/o-nas-1636/duchovenska-sluzba-a-nevladni-organizace-1025/duchovni-sluzby-1033/>
- Historie věznic. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 6.10.2009 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/o-nas-1624/zakladni-informace-156/historie-veznice-172>
- Kodex ekum. spolupráce. *Vězeňská duchovenská péče* [online]. 20.1.2011 [cit. 2012-11-23]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu/kodex-ekum.spoluprace.html>
- NGŘ č.15/2011. *Vězeňská duchovenská péče* [online]. [cit. 2012-11-22]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu/ng---.15-2011.html>
- Podmínky členství. *Vězeňská duchovenská péče* [online]. [cit. 2012-10-10]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu/podminky--lenstvi.html>
- Podmínky kaplanské služby. *Vězeňská duchovenská péče* [online]. [cit. 2012-10-10]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu/podminky-kaplanske-sluzby.html>
- Prohlášení člena VDP. *Vězeňská duchovenská péče* [online]. [cit. 2012-11-23]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu/prohlaseni--lena-vdp.html>
- Předsednictvo. *Vězeňská duchovenská péče* [online]. [cit. 2012-10-10]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu/p-edsednictvo.html>
- Představitelé VDS. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 31.1.2010 [cit. 2012-10-10]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/duchovni-sluzba-1287/vezenska-duchovni-sluzba-1195/predstavitele-vds-6453>
- Stanovy VDP. *Vězeňská duchovenská péče* [online]. [cit. 2012-11-04]. Dostupné z: <http://www.vdpcr.eu/stanovy-vdp.html>

Vězeňská duchovenská péče. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 12.3.2010 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/o-nas-1595/duchovni-sluzba-1159/vezenska-duchovenska-pece>

Základní informace. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 16.1.2012 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/zakladni-informace-152/>

Zákony

Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody